

Віталій ТЕОДОЗІВ,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Зоряна УДИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ІНКЛЮЗИВНИЙ АСПЕКТ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Інклюзія у сучасній освіті є однією з ключових тенденцій, спрямованих на створення рівних можливостей для усіх здобувачів освіти, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних або соціальних особливостей. Особливої уваги потребує впровадження інклюзивних практик у викладанні природничих дисциплін, адже цей напрямок освіти не лише розвиває критичне мислення та навички дослідження, але й формує розуміння навколишнього світу через призму наукових знань.

Міністерство освіти і науки України, орієнтуючись на пріоритетні напрямки освітньої політики у світі, розробило стратегію розвитку інклюзивної освіти. Ця стратегія передбачає якісну оцінку освітніх потреб кожного здобувача освіти, створення умов для навчання у кожній громаді відповідно до індивідуальних потреб, а також підвищення рівня підготовленості педагогів для роботи з дітьми з особливими потребами [3, с. 638].

Учитель природничих дисциплін відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної інклюзії, яка включає як роботу в класах з учнями з особливими освітніми потребами, так і адаптацію принципів інклюзії для всіх здобувачів, включаючи класи, де такі учні не присутні. Розглянемо основні аспекти інклюзивного підходу у роботі вчителя природничих дисциплін. Перший аспект, що вартий розгляду, стосується роботи вчителя у класі з учнями, які мають особливі освітні потреби [1, с. 45]. Інклюзивний підхід вимагає від педагога не лише професійних знань з предмета, але й володіння методиками, які сприяють залученню всіх учнів до освітнього процесу. Важливо, щоб учитель природничих дисциплін умів створити умови для активної участі кожного учня в освітньому процесі. Це може охоплювати модифікацію та адаптацію навчальних матеріалів,

використання додаткових візуальних та аудіо засобів, а також розробку завдань, що враховують індивідуальні потреби і можливості кожного учня. Наприклад, при вивченні теми, учитель може використовувати адаптовані лабораторні роботи або демонстраційні експерименти, які не потребують високої фізичної активності, але дозволяють учням з порушеннями опорно-рухового апарату отримати практичний досвід.

Другою важливою складовою інклюзивної роботи вчителя є врахування принципів інклюзивного освітнього середовища навіть у класах, де немає учнів з особливими освітніми потребами [2, с. 72]. Принципи інклюзивної освіти підкреслюють цінність кожної людини незалежно від її здібностей чи досягнень. Кожен має право бути почутим і висловлювати свої думки, а навчання відбувається найкраще в умовах реальних взаємовідносин і співпраці. Усі учні, незалежно від їхніх можливостей, потребують підтримки та дружби однолітків, і їхній прогрес слід оцінювати за тим, що вони можуть зробити, а не за їхніми особливостями. Інклюзивна освіта визнає, що всі люди здатні відчувати, думати й взаємодіяти, а також потребують один одного для успішного навчання та соціалізації. Такі принципи можуть бути корисними для забезпечення комфортного і сприятливого навчального простору для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Учитель природничих дисциплін може реалізувати принципи інклюзивної освіти через індивідуалізований підхід до кожного учня, незалежно від його здібностей і досягнень. Наприклад, під час проведення лабораторних робіт або експериментів, учитель може запропонувати учням різного рівня підготовки різні типи завдань, враховуючи рівні навчальних досягнень учнів. Здобувачі, які потребують більше часу або мають інші освітні потреби, можуть отримувати спрощені версії завдань або працювати в парі з однокласниками. Це підкріплює ідею, що цінність кожної дитини не вимірюється лише її досягненнями, а також підкреслює, що кожен учень має унікальні здібності та можливості. Учитель може звертати увагу на досягнення кожної дитини у процесі, а не лише на кінцевий результат, підтримуючи віру в прогрес і створюючи умови для якісної соціалізації усіх здобувачів. Крім того, учитель може використовувати практики, які забезпечують право кожного учня на спілкування і те, щоб його думка була почута. Наприклад, при вивченні природничих дисциплін

можна організовувати групові проекти, де учні з різними навчальними можливостями працюють разом над вирішенням наукових проблем. У такій співпраці важливо, щоб кожен учень мав змогу висловитися і здійснити свій внесок у спільну роботу, незалежно від рівня підготовки. Учитель може спрямовувати дискусії, забезпечуючи, щоб учні слухали одне одного і обмінювалися ідеями. Це допомагає реалізувати принципи взаємної підтримки і дружби між однолітками, що є основою для успішної інклюзії в навчанні.

Окрім цього, вчитель природничих дисциплін може створювати навчальні ситуації, які розвивають реальні стосунки між учнями, використовуючи природні феномени та дослідження як спільні об'єкти уваги. Наприклад, під час вивчення екології можна організувати спостереження за навколишнім середовищем або аналіз стану екосистеми, що вимагатиме від учнів співпраці та взаємодії. Такі завдання підкреслюють важливість підтримки та дружби в освітньому процесі, а також допомагають учням зрозуміти, що справжній успіх полягає у здобутті знань та досвіду в спільній роботі, а не в конкуренції. Це також демонструє, що прогрес учнів полягає у тому, що вони можуть зробити разом, з акцентом на колективний результат, а не на індивідуальні недоліки.

Під час роботи в інклюзивному класі доцільно використовувати низку сучасних освітніх технологій, які забезпечують ефективне навчання в умовах єдиного освітнього середовища [2, с. 75]. Важливим аспектом є командна взаємодія фахівців, яка включає співпрацю адміністрації закладу освіти, педагогів, психологів, соціальних педагогів та інших фахівців для комплексного підходу до освітніх процесів. Технології побудови індивідуальних програм розвитку допомагають адаптувати навчальні матеріали до потреб кожної дитини з особливими освітніми потребами, а підтримка з боку тьюторів дозволяє забезпечити індивідуальний супровід. Окрім цього, важливим є застосування методик психолого-педагогічної підтримки сімей, що сприяє інтеграції дитини в соціум, а також технологій роботи з усіма учасниками освітнього процесу, зокрема вчителями, батьками та однокласниками, для створення інклюзивного простору, де кожен відчуває підтримку та розуміння.

Отже, робота вчителя природничих дисциплін в умовах інклюзивного класу вимагає не лише глибоких знань у предметній сфері, але й розуміння

індивідуальних потреб кожного учня. Важливо, щоб вчитель мав можливість використовувати різноманітні педагогічні стратегії, що сприяють залученню всіх учнів до освітнього процесу. Інклюзія має бути невід'ємною частиною освітнього процесу не лише для класів з учнями з особливими освітніми потребами, але й для тих, де такі учні не присутні. Впровадження інклюзивних принципів дає змогу створити більш гнучке, адаптивне та комфортне середовище, яке враховує індивідуальні особливості кожного здобувача освіти.

Список використаних джерел:

1. Аніщук А. Організація інклюзивного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти. *Research Notes*. 2023. № 3. С. 42–49. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-pp-3-42-49>
2. Коваленко О. Особливості організації освітнього процесу в інклюзивному класі. *Вища освіта України*. 2023. № 2. С. 70–79. DOI: [https://doi.org/10.32782/npu-vou.2023.2\(89\).09](https://doi.org/10.32782/npu-vou.2023.2(89).09)
3. Ягоднікова В., Солнцева О. Чинники розбудови інклюзивного освітнього середовища. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 3 (9). С. 630–644. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-630-644](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-630-644)